

és a boszorkányság az oka, manapság a válaszadók a mérgező hatású vegyi anyagokat és a környezetszennyezést okolják. Bár a mérgező anyagok kiválthatnak és ki is váltanak tömeges megbetegedéseket, „tömegpszichózist” nem okozhatnak. A probléma kiváltó oka és az átadás mechanizmusa egyaránt pszichológiai természetű. A járványos hisztéria áldozatai és a kiküldött megfigyelők azonban gyakran nehezen ismerik el, hogy a tüneteknek pszichológiai gyökerei vannak.

Jó példa a tömegpszichózisra, ami a közelmúltban a Tennessee állambeli McMinnville egyik középiskolájában, a Warren County High Schoolban történt. Az iskola tanulólétszáma 1825, alkalmazotti létszáma 140 volt. 1998. november 12-én az egyik tanárnő benzinszagot érzett, és fejfájásra, légzési problémákra, szédülésre és hányingerre kezdett panaszkodni. Tüneteit látva néhány diákját hasonló rosszullét fogta el. Miután az osztálytermet kiürítették, más diákok, akik látták, hogy mi történik, hasonló tüneteket észleltek. Tűzriadót rendeltek el, és az egész intézményt kiürítették. Az eseményeket elindító tanárt és jó pár diákot mentővel egy közeli kórházba szállítottak, azoknak a diákoknak és tanároknak a szeme láttára, akik a tűzriadó miatt az épületen kívül rekedtek. Három másik körzetből számos rendőri egységet, tűzoltót és mentőautót rendeltek ki a helyszínre. Aznap mintegy száz ember ment be a kórházba kivizsgálásra, és 38-at fel is vettek közülük. A tanítás szünetelt.

Az iskolát négy napig zárva tartották. Kiszálltak a helyszínre a tűzoltók, a gázművek, a Munkahelyi Egészségvédelmi és Biztonsági Szolgálat munkatársai, de nem találtak semmit. Miután az iskolát teljesen biztonságosnak nyilvánították, a diákok és a tanárok visszatérhettek. Sajnos sokan azonban még mindig éreztek szagokat. November 17-én 71 személy ismét rosszul lett és bement a kórházba kivizsgálásra. Ismét kihívták a mentőket, az iskolát kiürítették és megint bezárták.

Az iskolaigazgatónak elege lett. A határozott fellépés jegyében kihívott számos hatóságot, beleértve az Állami Egészségvédelmi Központok Járványügyi Szolgálatát, a Környezetvédelmi Minisztériumot, a Mérgező Anyagokat és Mérgezéseket Nyilvántartó Irodát, a Munkahelyi Egészségvédelmi és Biztonsági Intézetet, Tennessee Állam Egészségügyi Minisztériumát, Tennessee Állam Mezőgazdasági Minisztériumát és szá-

tűek, mégis úgy gondolják, hogy a helyi közösség nyugtalansága miatt egy túlméretezett vizsgálatot kell lefolytatniuk. Természetesen igen nehéz, ha nem lehetetlen, annak minden kétséget kizáró bizonyítása, hogy nincs semmiféle olyan rejtélyes mérgező anyag, amelyet valamilyen oknál fogva nem sikerült kimutatni. Az Állami Egészségvédelmi Központok szakértői arra is felhívták a figyelmet, hogy ha egy ilyen esetet „lelki eredetűnek” minősítenek, a helyi közösség reakciója valószínűleg elutasító lesz: „Orvosok és mások, érthetően, nem szívesen jelentik ki, hogy a megbetegedések lelki eredetűek, mivel egy ilyen diagnózis szégyenérzetet és haragot szül.”¹⁴

Kibírhatatlan édeskés szag

A járványos hisztéria nem csak gyermekeket és iskolákat érint, felnőttekkel kapcsolatos esetekről is tudunk. Egy összegző tanulmány szerint az 1973 és 1993 közötti időszakban hetven esetben fordult elő járványos hisztéria. Az esetek 50%-át iskolai környezetben, 40%-át kistelepléseken és gyártelepeken figyelték meg, és csak 10%-uk fordult elő más közegben.¹⁵ Az érintettek száma általában legalább harminc volt, de gyakran elérte a több százat is. A legtöbb esetben a járványos hisztéria kevesebb mint két hétig tartott, de az esetek 20%-ában egy hónapnál hosszabb idő alatt zajlott le.

A leghihetlenebb történetek egyike a „matooni fantom narkotizőr esete”. 1944-ben, a Második Világháború tetőpontján az Illinois állam-beli, tizenötezer lakosú Mattoonban pár hét leforgása alatt arra a következtetésre jutott a lakosság, hogy a városkában egy „gonosz elme” garázdálkodik. Az elkövető, akit persze nem látott senki, kinyitja a hálószobák ablakát és befújja áldozatait valami „édeskés illatú” altatógázzal, ami időlegesen lebénítja az illetőt, de furcsa módon a szobában tartózkodó többi embernek nem esik baja. A polgárok csoportokba verődve, fegyveresen járőröztek, de nem találták meg a narkotizőrt. A helyi seriff végül is feloszlatta a különítményeket, nehogy tévedésből lelőjenek egy ártatlan embert. Ahogy az eset egyik ismerője szárazon megjegyezte, „a gázzal kapcsolatos feltevés szerint a tüneteket egy zseniális, de ördögi teremt-

---

L. L.: *Ennél radikálisabb megoldásokat alkalmazott az Inkvizíció a középkori táncőrületek, ugatójárványok és egyéb járványos hisztériák esetében, melyek eredményeképpen ugyan sokan végeztek máglyán, de meg is szűnt a „gonosz varázslat”.*